

EESTI KONJUNKTUURIINSTITUUT

ESTONIAN INSTITUTE
OF ECONOMIC RESEARCH

Rävala 6 19080 Tallinn Estonia tel +372 681 4650 fax +372 667 8399 E-mail eki@ki.ee

Elanike toitumisharjumused ja toidukaupade ostueelistused

Tallinn 2005

Projektgrupi koosseis: M. Reiman, K. Laid
Vastutav täitja: Lia Lepane

Eesti Konjunkturiinstituut
Rävala 6 19080 Tallinn
Tel 681 4650
Fax 667 8399
E-mail: eki@ki.ee
<http://www.ki.ee>

Copyright © Eesti Konjunkturiinstituut

Sisukord

SISSEJUHATUS.....	4
1. TOIDUKAUPADE OSTUEELISTUSED JA ELANIKE OSTUKÄITUMINE.....	5
1.1. Toidukaupade ostmise sagedus.....	5
1.2. Toidukaupade ostukohtade eelistused.....	7
1.3. Toiduostukohtade omaduste tähtsus elanikele.....	17
1.4. Toidu ostuotsust mõjutavad tegurid.....	20
1.5. Etikett ja toidukaupade märgistused.....	23
1.6. Rahulolu kodumaiste toidukaupade valikuga.....	30
1.7. Toidukaupade eelistused sõltuvalt kaupade päritolust.....	32
2. ELANIKE LEMMIK KODUMAISED TOIDUKAUBATOOTJAD.....	50
3. ELANIKE TOITUMISHARJUMUSED.....	54
4. ELANIKE HINNANGUD VIINA TOORAINE KOHTA.....	59
5. MÕNEDE TOIDUAINETE VARUMINE ENNE LIITUMIST EUROOPA LIIDUGA.....	64
KOKKUVÕTE.....	66
LISA 1. Küsitlustulemuste protsentjaotused.....	69
LISA 2. Küsitlustulemuste protsentjaotused sotsiaal-demograafiliste gruppide lõikes.....	78
LISA 3. Küsitletud kogumi iseloomustus.....	185

SISSEJUHATUS

Käesolev töö on teostatud Põllumajandusministeeriumi tellimusel ja läbi viidud Eesti Konjunktuuriinstituudi (EKI) poolt ajavahemikul veebruar - märts 2005. a.

Töö eesmärgiks oli elanike ostueelistuste ja toidukaubaoste mõjutavate tegurite uurimine ja elanike hulgas enam tunnustust leidnud Eesti toidukaubatootjate väljaselgitamine. Lisaks uuriti elanike toitumisharjumusi ja hinnanguid viina tooraine ning toiduainete varumise kohta enne liitumist Euroopa Liiduga. Uuringu tulemusi on võrreldud EKI eelnevate analoogiliste uurimistöödega.

Käesoleva **töö ülesanded** olid järgnevad:

- uurida elanike ostukäitumist, ostuotsuse jaoks olulisi tegureid, ostukohtade eelistusi ja tarbija jaoks olulisi ostukohta omadusi;
- uurida elanike huvi toidukaupade etikettide ja märgistuste vastu, nende tähtsust ostuotsuse (valiku) tegemisel ja märgistuste tähendustest arusaamist;
- uurida toidukaupade päritolu tähtsust elanikele, kodumaise toidukauba mõiste tähendust elanikele ja pettumisi arvatava kodumaise toidukauba ostmisel;
- analüüsida kodumaistele toidukaupadele antud hinnangute, hoiakute ja tarbimiskäitumise muutumist ajavahemikul 1996-2004;
- analüüsida elanike hinnanguid kodumaiste toidukaupade valikule;
- selgitada välja kodumaiste ja importtoidukaupade osatähtsus elanike ostudes;
- selgitada välja elanike hulgas enam tunnustust leidnud Eesti toidukaupade tootjad;
- selgitada elanike toitumisharjumusi hommiku-, lõuna- ja õhtusöögi osas;
- uurida elanike hinnanguid viina tooraine kohta;
- analüüsida elanike ostukäitumist seoses toidukaupade hindade muutumisega Euroopa Liiduga ühinemisel.

Töö aluseks on EKI tarbijapaneeli küsitlus, mis viidi läbi veebruaris-märtsis 2005. Küsitluslehed saadeti elanikele posti teel ning vastajatel paluti ankeet täita 5 päeva jooksul ning saata see juurde pandud ümbrikus tagasi EKI-sse. Õigeaegselt ja kvaliteetselt täidetud küsitluslehti laekus kokku 730.

Alljärgnevas aruandes on ära toodud küsitluse tulemused vastavalt püstitatud eesmärkidele ja ülesannetele. Antud uuringu valim on piisavalt suur ja esinduslik vanuse (18-74 aastat), soo, rahvuse ja regiooni lõikes, mistõttu on tulemused laiendatavad kogu Eesti elanikkonnale.

KOKKUVÕTE

EKI 2004. aasta küsitluse tulemustest:

- Eesti elanikud ostavad tüüpiliselt toidukaupa 2-3 korda nädalas (34%). Iga päev ostab toidukaupa 31%, 4-6 korda nädalas 29% ja kord nädalas või harvemini 6% tarbijatest. Toidukaupade ostmine on aastaga muutunud enam igapäevaseks tegevuseks (2003. aastal 23%).
- Toidukaupu ostetakse üha enam kauplustest, nii suurtest kui väikestest (kokku 90% elanikest, 2003. aastal 79%). Suur kauplus on peamiseks Eesti elanike toidukaupade ostukohaks (59%), väikesest kauplusest eelistab osta 31% ja turult 7%.
- Eelistatuid kauplusteks Eestis, kust toidukaupu tavaliselt ostetakse, on Säästumarket ja kohalik toidukauplus (54% ja 49%). Säästumarket oma 47 kauplusega üle Eesti on esimesel-teisel positsioonil igas Eesti regioonis.
- Põhitoiduaineid ostetakse järjest enam kauplustest. Kaupluste osakaal on tõusnud kõikides vaadeldud kaubagruppides: liha- ja lihatoodete, piima- ja piimatoodete, kala, kanamunade, kartulite, köögiviljade, puuviljade ja marjade, jahu- ja tangainete, suhkru ja mee ostudes. Turg ei ole ühegi vaadeldud kaubagrupi peamiseks ostukohaks, kuid osakaal on endiselt suurim kala ja liha ostudes (28% ja 32% ostetavast kalast ja lihast). Kartuli ostukohana on turu positsioon paranenud (20%), kuid endiselt tarbitakse rohkesti omakasvatatud kartulit (36%). Puuvilju ja marju ostetakse nüüd pigem kauplusest, kui kasvatatakse ise (vastavalt 48% ja 31%).
- Tarbijad peavad toiduostukohtade juures kõige olulisemaks kvaliteetseid toidutoodeteid (tähtis 87% elanikest) puhtust ja korralikkust (84%), soodsaid hindu (75%), meeldivat teenindust (75%), vähest ajakulu ostude sooritamisel (62%) ja laia kodumaiste toidukaupade valikut (61%). 81%-le elanikest ei oma tähtsust meelelahutuse ja vaba aja veetmise võimaluste olemasolu, kuid iga viies tarbija peab seda oluliseks.
- Elanike toidukaupade ostuotsustele avaldavad kõige enam mõju toote värskus (95%), maitse (93%), kvaliteet (92%), tervislikkus (73%), soodne hind (65%), kodumaisus (60%). Hinnatundlikkus on aastaga veidi tähtsust kaotanud tänu tarbijate sissetulekute kasvule, soodsat hinda märkis ostuotsuse mõjutajana 2003. aastal 70% elanikest. Eesti tarbija ostuotsuseid mõjutavad oluliselt ka toodete GMO-vabadus, toodete välimus, mahe toomismeetod ja pikk säilimisaeg.
- Rahulolu kodumaiste kaupade valikuga on suurenenud võrreldes 2003. aastaga, v.a. mahlad ja karastusjoogid ning värsked kodumaine puuvili. Kõige paremaks hindasid elanikud kodumaise piima ja piimasaaduste ning leiva- ja saiatoodete valikut.

Kalasaaduste valik ei ole enam uuritud kaubagrupidest kõige kehvem, selleks on kodumaine värske puuvili. Kõige enam on suurenenud rahulolu kodumaise liha ja lihasaaduste valikuga. Kui 2003. aastal hinnati selle kaubagrupi valikut rahuldavaks, siis nüüd saab valikut hinnata heaks.

- 77% elanikest eelistab osta kodumaist toidukaupa, mis on oluliselt vähem võrreldes viimase viie aastaga. Märkimisväärselt on suurenenud üksikisikute tarbijate osa, kes ei pea toidukauba päritolumaad enam oluliseks (22%, eelmisel aastal 13%). Eelistuste muutus on toimunud kõikides vanuserühmades, kuid on eriti ilmekas 30-aastaste noorte puhul, kus kodumaise toidukauba eelistamine on langenud 1997. aasta tasemele (67%, eelmisel aastal 84%) ja ligi kolmandikku noortest ei huvita kauba päritolumaad üldse (31%).
- Tarbijad usaldavad eri maade üksikuid toidukaupu, mitte niivõrd tootjamaad. Usaldusväärsematena tajutakse Põhjamaade ning Baltimaade toidukaupu, mida usaldab täiesti, st kõiki toidukaupu, vastavalt 36% ja 33% elanikest. Nendest riikidest pärit toidukaupa tajutakse kui kodumaisele kõige lähedasemat. Toidukaupade usaldusväärseuse hinnangud on mõjutatud tarbija enda päritolust, teadlikust või alateadlikust identiteedi kinnitamise soovist ja arvamusest, et tooted on naturaalsemad.
- Toidukaupa peetakse kodumaiseks, kui see on toodetud Eestis (96%) ja tooraine on pärit Eestist (94%). Peamiselt on elanikud petta saanud ostes kodumaist toidukaupa, mis on vaid Eestis pakendatud (60% elanikest). Pettunud tarbijatest veidi üle poole (57%) vahetab marki ja ostab kodumaist toidukaupa, ülejäänud ostavad endiselt sama toodet (43%).
- Kodumaised toidukaubad on harjumuspärase maitsega (96%), värsked (94%), usaldusväärsed (90%) ja tervislikud (90%). Võrreldes 2003. aastaga ei ole toimunud väga olulisi muutusi, kuid tarbijad on omadustes järjest enam veendunud.
- Kodumaistel toodetel on ülekaal kõikides uuritud tootegruppide ostudes, va. värske puuvili, kus tarbitakse importtoodangut või võrdselt kodumaist-importi. Importtoodang ei ole ühegi uuritud kaubagrupi puhul ostudes valdav, maksimaalne on see värske puuvilja puhul (36%, eelmisel aastal 27%). Tugev impordi surve on kommide ja šokolaadide ning mahlade osas, kus kodumaise kõrval valiti sageli vastuseks “ostan enam-vähem võrdselt kodumaist ja importi”. Keediste ja mooside mittetarbijaid on palju (31%). Tootjate huvides oleks hea mõelda, kuidas suurendada kodumaise moosi tarbimist. Kodumaiste toodete osakaal on endiselt suurim suitsuvorstide ja sinkide puhul (91%). Näha on kodumaiste juustude osakaalu jätkuvat vähenemist tootegrupi ostudes (naturaaljuust 81%, sulatatud juust 66%), samuti on tunduvalt langenud värske kodumaise köögivilja osakaal köögivilja ostudes (67%, eelmisel aastal 74%). Kodumaise jäätise, linnuliha ja õli osakaal on ostudes tõusnud.

- Elanike arvates pole kodumaise ja importtoidukauba eristamine endiselt mitte alati lihtne (66%). Aastaga on oluliselt suurenenud elanike osa, kelle jaoks eristamine on keeruline (76%) ja üle poole vähenenud elanike osa, kelle jaoks eristamine on lihtne (16%, eelmisel aastal 34%). Enim raskendab kodumaise ja imporditud kauba eristamist pakendilt tooteinfo lugemine, mis on liiga väikese kirjaga (70%), puudulik tooteinfo pakendil (51%) ja müüjate vähesed teadmised kauba päritolu kohta (43%, eelmisel aastal 34%). Kodumaiste toidukaupade ja brändide võõrapärased nimed takistavad varasemast vähem toidukaupade eristamist (42%, eelmisel aastal 49%).
- Kodumaiste toidukaupade eristamisel impordist võiks palju abi olla erinevatest märgistest (Tunnustatud Eesti Maitse, Tunnustatud Maitse, Parim Eesti toiduaine jt), kuid tarbijad vajaksid nende kohta lisainformatsiooni ja tootjad suuremat aktiivsust nende kasutamisel. Kõige parem on informeeritus Tunnustatud Eesti Maitse ehk pääsukesemärgist (66% elanikest teab piisavalt), Parim Eesti Toiduaine (52%) ja Tunnustatud Maitse ehk ristikumärgist (42%).
- Eesti elanike toitumise struktuur päevas on järgmine: hommikusöögiks süüakse külma toitu, milleks on salat või võileib (54%), lõunaks ja õhtusöögiks on tavaliselt soe toit (vastavalt 74% ja 68% vastanutest). 38% Eesti elanikest sööb päevas üks kord sooja toitu, 45% kaks korda ja 14% kolm korda. Vähemalt üks kord või rohkem sõi päevas sooja toitu Eestis 97% elanikest (90% Põhjamaade elanikest). Soomes ja Rootsis sõid vastavalt 43% ja 40% küsitletuist kaks või kolm korda päevas sooja toitu, Eestis on vastav protsent 59%. Eestis on tüüpiline süüa päevas kaks korda sooja toitu: vanemad inimesed hommiku ja lõuna ajal, teised aga pigem lõunal ja õhtul.
- Eestis süüakse hommikusööki ja õhtusööki valdavalt kodus (92% ja 94% vastanutest). Lõunasööki süüakse tüüpiliselt kas kodus (43% elanikest) või tööl (46%). Tööl lõuna söömine jaguneb kahte rühma: 25% elanikest sööb kaasaostetud või –võetud toitu ja 21%, sööb töökoha toitlustusasutuses.
- Viina tooraine on elanikele tähtis (51%) ja selle tähtsustamine sõltub tarbimisest. Tarbijatele on tooraine, millest viin on valmistatud, märgatavalt olulisem kui mittetarbijatele (vastavalt 65% ja 25%).
- Viinaks nimetaksid elanikud valdavalt kahest toorainest valmistatud alkoholset jooki: teraviljast (86% elanikest) ja kartulist (48%). Sünteetilist etanooli ei lubaks 73% elanikest alkoholsetes jookides kasutada.
- 47% täiskasvanud elanikest vanuses 18-74 aastat ostis enne liitumist Euroopa Liiduga varuks toiduaineid ja peamiselt osteti suhkrut. Suhkrut ostis varuks 45% elanikest vanuses 18-74 aastat, jahu 13%. Muudest toiduainetest osteti varuks peamiselt kuiv- ja tangaineid ning soola (mõlemat 4% elanikest).